

Hayat Bilgisi Dersi Özel Amaçlarının Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri Açısından İncelenmesi

An Examination of the Specific Objectives of Life Science Courses in Terms of Social-Emotional Learning Skills

Emrah KÖSEOĞLU^{1*} Kazım ŞAHİN²

¹Öğr. Gör. Dr., Harran Üniversitesi, Viranşehir MYO, Şanlıurfa, Türkiye

²Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında Hayat Bilgisi Dersi özel amaçlarının sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Sosyal-duygusal öğrenme becerileri, bireylerin öz farkındalık, öz yönetim, sosyal farkındalık, ilişki kurma ve sorumlu karar alma gibi temel yaşam becerilerini kapsamakta olup, çağdaş eğitim sistemlerinde akademik başarı kadar önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple ülkeler eğitim sistemlerine ve geliştirdikleri öğretim programlarına bu becerileri entegre etmeye çalışmaktadırlar. Nitekim Türkiye’de 2024 yılında kabul edilen Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nde de beceri temelli bir anlayışın esas alındığı görülmektedir. Tüm programlarda önemli bir beceri kümesini oluşturan becerilen başında ise sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin geldiği söylenebilir. Hayat Bilgisi Dersi, birey-toplum-doğa ekseninde öğrencilere temel bilgi, beceri, değer ve davranışları kazandırırken aynı zamanda sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin gelişimine de katkı sunmaktadır. Yapılan bu çalışmada Hayat Bilgisi Dersi özel amaçlarının sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle ilişkisi ortaya konulmuştur. Bu kapsamda çalışmanın Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli bağlamında Hayat Bilgisi Dersinin sosyal-duygusal öğrenme boyutunu görünür kılarak alanyazına kuramsal ve uygulamalı katkı sunacağı düşünülmektedir. Çalışma betimleyici bir özellik taşımakta olup yöntem olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmadaki veri kaynağı 2024 Hayat Bilgisi Dersi öğretim programıdır. Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından oluşturulan amaç-beceri ilişkilendirme formuna işlenmiş ve betimsel analizle çözümlenmiştir. Araştırmanın bulguları neticesinde Hayat Bilgisi Dersi özel amaçlarının çoğunda sosyal-duygusal öğrenme becerilerine yer verildiği görülmektedir. Bu durum programın beceri temelli yapısının sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin geliştirilmesi açısından güçlü bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Hayat bilgisi dersi, Özel amaçlar, Sosyal-duygusal öğrenme becerileri, Türkiye yüzyılı maarif modeli.

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between the specific objectives of the Life Science course within the scope of the Turkey Century Education Model and social-emotional learning skills. Social-emotional learning skills encompass fundamental life skills such as self-awareness, self-management, social awareness, relationship building, and responsible decision-making, and hold a place in contemporary education systems that is as important as academic achievement. For this reason, countries are striving to integrate these skills into their education systems and the teaching programmes they develop. Indeed, the Turkey Century Education Model adopted in Turkey in 2024 is also based on a skills-based approach. It can be said that social-emotional learning skills are at the forefront of the important set of skills in all programmes. The Life Science course equips students with fundamental knowledge, skills, values, and behaviours within the individual-society-nature framework, while also contributing to the development of their social-emotional learning skills. This study has revealed the relationship between the specific objectives of the Life Science course and social-emotional learning skills. Within this scope, it is thought that the study will contribute to the literature both theoretically and practically by highlighting the social-emotional learning dimension of the Life Science course within the context of the Turkey Century Education Model. The study is descriptive in nature and utilises document analysis as its methodology. The data source for this study is the 2024 Life Science curricula. The data obtained were processed using a purpose-skill correlation form created by the researchers and analysed descriptively. The findings of the research reveal that most of the specific objectives of the Life Science course include social-emotional learning skills. This situation demonstrates that the programme's competency-based structure has strong potential for developing social-emotional learning skills.

Keywords: Life science course, Specific objectives, Social-emotional learning skills, Turkey century education model

ÖNEÇIKANLAR/HIGHLIGHTS

- 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, sosyal-duygusal öğrenme becerilerini tüm programlara entegre etmektedir.
- Hayat Bilgisi dersi özel amaçları, programdaki sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle ilişkilidir.
- 2024 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı, bu becerilerin kazandırılmasında önemli bir araçtır.

Sorumlu Yazar / Corresponding author: Emrah KÖSEOĞLU, Dr. **Adres:** Harran Üniversitesi, Viranşehir MYO, Şanlıurfa-Türkiye
E-mail: e.koseoglu21@gmail.com **Geliş/ Received:** 24.09.2025 **Kabul/Accepted:** 29.10.2025

Atıf/Cite as: Köseoğlu, E. ve Şahin, K. (2025). Hayat Bilgisi Dersi Özel Amaçlarının Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri Açısından İncelenmesi. *Journal of Social Perspective Studies*, 2(2), 84-97. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17489111>

Yazarlar, dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Authors retain the copyright of their works published in the journal, and their works are licensed under the CC BY 4.0 license.

1. Giriş

Eğitim, toplumsal yapıdaki dönüşümler ve iş dünyasının değişen beklentileri doğrultusunda sürekli olarak kendini yenileyen dinamik bir süreçtir. Bununla birlikte 21. yüzyılın gerektirdiği yeni eğitim anlayışı, yalnızca bilişsel bilgi aktarımını değil, bireyin sosyal ve duygusal gelişimini de merkeze alan bütüncül bir yaklaşımı öne çıkarmaktadır. Bu sebeple günümüzde bireylerden beklenen, yalnızca akademik bilgiye sahip olmaları değil; aynı zamanda duygularını tanıyabilen, bu duyguları etkili biçimde yönetebilen ve sosyal ilişkilerini sağlıklı biçimde sürdürebilen kişiler olmalarıdır. Bu bağlamda eğitim sistemleri, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal yönlerini birlikte geliştirmeyi amaçlayan öğretim süreçlerini yeniden tasarlamaya çalışmaktadır (Özer ve Suna, 2022). Bu doğrultuda, Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning/Akademik, Sosyal ve Duygusal Öğrenme İçin İşbirliği [CASEL] (2020) tarafından tanımlanan sosyal-duygusal öğrenme becerileri (öz farkındalık, öz yönetim, sosyal farkındalık, ilişki kurma ve sorumlu karar verme) bireyin yaşam boyu öğrenme sürecini destekleyen temel yeterlik alanlarını oluşturmaktadır.

21. yüzyılın gerektirdiği becerilerin eğitim sistemlerine uyarlanması sürecinde, sosyal-duygusal öğrenme becerileri kavramının bilişsel öğrenme kadar temel bir bileşen olarak öne çıktığı söylenebilir. Nitekim alan yazındaki çok sayıda araştırma, öğrencilerin akademik performanslarının yalnızca bilişsel yeterliklerle değil; aynı zamanda öz farkındalık, öz denetim, empati, iş birliği ve toplumsal sorumluluk gibi sosyal-duygusal niteliklerle de yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor ve Schellinger, 2011; Payton vd., 2000). Bu doğrultuda çağdaş eğitim anlayışları, bireyin yalnızca zihinsel değil; duygusal, sosyal ve ahlaki yönlerinin de dengeli biçimde gelişmesini hedefleyen öğrenme ortamlarının oluşturulmasına odaklanmaktadır. Türkiye’de yürürlüğe giren 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli de bu yaklaşımı programlara yansıtarak bireyin “zihinsel, duygusal, ahlaki ve eylemsel bütünlüğü”nü merkeze alan bir eğitim felsefesi benimsemiştir. Ayrıca bu yeni modelin öğrencilerin bilgiye erişme ve kullanma becerilerinin yanı sıra değer temelli düşünme, öz farkındalık ve sosyal-duygusal denge gibi becerilerle donatılmasını hedeflediği söylenebilir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nde yaşanan değişim ve dönüşümler, özellikle ilkökul kademesinde yürütülen derslerin içeriğinde de belirgin bir biçimde hissedilmektedir. Bu bağlamda Hayat Bilgisi Dersinde de beceriler çerçevesi bağlamında sosyal-duygusal öğrenme becerileri kapsamında önemli değişiklikler yapılmıştır. Nitekim Hayat Bilgisi Dersi, öğrencilerin kendilerini tanımalarına, çevreleriyle uyumlu ilişkiler kurmalarına ve toplumsal değerlere duyarlı bireyler olarak gelişmelerine katkı sağlayan temel bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra Hayat Bilgisi Dersi, ilkökul düzeyinde öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal gelişimlerini bütüncül bir yaklaşımla destekleyen temel derslerden biridir. Alanyazın, bu dersin yalnızca bilgi aktarımını değil; aynı zamanda bireyin kendini tanıma, başkalarıyla etkili iletişim kurma, karar verme ve problem çözme gibi sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin gelişimini desteklediğini de ortaya koymaktadır (Aykaç, 2011; Bektaş, 2007; Binbaşıoğlu, 2003; Çelik, 2022; Köseoğlu, 2023).

Sosyal-duygusal öğrenme becerileri, öğrencilerin kendi duygularını fark etme, öz düzenleme sağlama, empati kurma, sorumlu kararlar alma ve olumlu ilişkiler kurma gibi temel yaşam becerilerini kapsar. 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nde beceriler çerçevesi içerisinde yer alan temel beceri gruplarından bir tanesi de Sosyal-Duygusal Öğrenme (SDB) becerileridir. Bu beceriler, programlar arası bileşenler kapsamında tüm eğitim programlarına “benlik becerileri, sosyal yaşam becerileri ve ortak/birleşik becerileri” adı altında entegre edilmiştir. Türkiye’deki ilkökul programları incelendiğinde özellikle Hayat Bilgisi Dersinin özel amaçlarının bu becerilerle yakından ilişkili olduğu söylenebilir (MEB, 2024). Nitekim, öğrencilerin “iyi insan, iyi yurttaş ve iyi bir dünya vatandaşı” olma yönündeki kazanımları, sosyal-duygusal gelişimin bilişsel öğrenmeyle bütünleştirildiği bir öğretim anlayışını yansıtmaktadır. Bu bağlamda Hayat Bilgisi Dersinin özel

amaçlarının sosyal-duygusal öğrenme becerileri açısından incelenmesi, programın çağdaş eğitim hedefleriyle ne ölçüde örtüştüğünü belirlemek açısından önem taşımaktadır.

1.1. Hayat Bilgisi Dersi

İlkokulun ilk üç sınıfında okutulan Hayat Bilgisi, öğrencilerin toplumsal yaşama uyum sağlamaları, kendilerini ve çevrelerini tanımaları açısından temel bir ders ve öğrenme alanı niteliğindedir. Bu ders, yaşamı yalnızca doğumla ölüm arasında geçen bir süreç olarak değil; aynı zamanda doğayı anlamaya yönelik bilimsel bir bakış açısıyla, fiziksel, kimyasal ve biyolojik olguların bir bütünlüğü içinde ele almaktadır (Erol, Okur ve Can, 2025). Böylece Hayat Bilgisi Dersi, öğrencilerin hem bireysel hem de çevresel farkındalık geliştirmelerine ve yaşamı çok boyutlu bir bütün olarak kavramalarına katkı sağlamaktadır.

Hayat Bilgisi Dersi, doğanın işleyişini ve temel yasalarını kavramaya yönelik disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Bu yönüyle öğrencilerin gözlem yapma, inceleme ve akıl yürütme becerilerini kullanarak yaşamın altında yatan temel düzeni fark etmelerine olanak sunmaktadır (Güleryüz, 2008). Bununla birlikte, Hayat Bilgisi yalnızca doğayı tanımaya değil; aynı zamanda çocukların içinde bulundukları toplumsal yapıya uyum sağlamalarına, kültürel değerleri içselleştirmelerine ve bu değerlere uygun kişilik özellikleri geliştirmelerine katkı sağlamayı amaçlayan bir ders olarak da kurgulanmıştır (Bahçe, 2010; Bektaş, 2009). Bu bağlamda Hayat Bilgisi'nin yalnızca bilişsel gelişime değil, aynı zamanda öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerine de önemli katkılar sağlayan bütüncül bir öğrenme alanı niteliği kazanmaktadır (Koç, 2020).

Hayat Bilgisi Dersi, disiplinler arası bir yapıya sahip olup, okula yeni başlayan çocukların gelişimini bütüncül biçimde destekleyen yaşantı temelli bir öğrenme alanı olarak tanımlanmaktadır (Gültekin, 2015). Öğrencilerin kendilerini ve çevrelerini tanımalarına, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayan bu ders, hem ilkökul ve ortaokul düzeyindeki diğer dersler hem de üst öğrenim basamakları için gerekli olan temel bilgi ve becerilerin temellerini atmaktadır (Aykaç, 2011; Tuncer, 2009). Binbaşıoğlu'na (2003) göre Hayat Bilgisi Dersi, öğrencilerin toplumsal ve kültürel çevrelerini gözlemlemelerine, çevre sorunlarına karşı duyarlılık kazanmalarına ve yaşam için gerekli alışkanlıklarla becerileri edinmelerine katkı sağlamaktadır. Benzer biçimde Kabapınar (2012) da, dersin çocukların psikolojik ve fizyolojik gelişimlerini destekleyerek onların kendilerini ve çevrelerini anlamlandırmalarına yardımcı olduğunu vurgulamaktadır.

İlkokul kademesinde bireylere iyi bir vatandaş olabilmek için gerekli temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmada Hayat Bilgisi Dersinin merkezi bir rol oynadığı belirtilmektedir (Meydan ve Bahçe, 2010). Bu ders, öğrencilerin yakın çevrelerinden başlayarak olay ve olguları öğrenmelerine, içinde yaşadıkları toplumun kültürünü tanımalarına ve toplumsal değerlere duyarlı bireyler olarak yetişmelerine imkân tanımaktadır. Öğrencinin gelişimsel özelliklerini dikkate alan Hayat Bilgisi Dersi; doğal ve toplumsal çevreyle uyum kurmayı, yaparak yaşayarak öğrenme yoluyla öğrenilen bilgilerin günlük yaşamla ilişkilendirilmesini ve öğrencinin bir üst öğrenim kademesine hazırlanmasını amaçlayan öğrenci merkezli bir derstir (Tay ve Yıldırım, 2013). Bu yönüyle ders kapsamında çocukların çevresini gözlemlemesi, olayları anlamlandırması, nesneleri işlevleriyle birlikte tanınması, çevresindeki yaşamı kolaylaştıracak yolları keşfetmesi ve kendini tanınması hedeflenmektedir (Şahin, 2009; Sağlam, 2015). Sonuç olarak Hayat Bilgisi Dersi, bireylere yalnızca temel bilgi ve beceriler kazandıran bir akademik alan değil; aynı zamanda onları yaşama hazırlayan, yaşamı anlamlandırmalarına yardımcı olan ve yaşamsal değerlerin bilgisini sunan bir ders niteliği taşımaktadır.

1.2. Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri

Hayat Bilgisi Dersi, öğrencilerin yalnızca bilişsel gelişimlerine katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda duygusal farkındalık, empati, özdenetim ve toplumsal sorumluluk gibi sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin gelişimi açısından da önemli bir işlev üstlenmektedir. CASEL tarafından

tanımlanan SDB çerçevesine göre bu beceriler; öz farkındalık, öz yönetim, sosyal farkındalık, ilişki kurma ve sorumlu karar verme olmak üzere beş temel yeterlilik alanını kapsamaktadır (CASEL, 2020). Bu yeterlilikler, öğrencilerin hem kendileriyle hem de çevreleriyle olan etkileşimlerini anlamlandırmalarına, duygularını düzenlemelerine ve toplumsal yaşamın gereklerine uygun biçimde davranmalarına yardımcı olmaktadır.

Alanyazında ilk olarak “sosyal-duygusal öğrenme” olarak tanımlanan bu becerilerin, bireyin duygularını anlama, başkalarının bakış açılarını fark etme ve olumlu sosyal ilişkiler kurabilme kapasitesiyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Astington ve Jenkins, 1995). Ayrıca sosyal-duygusal öğrenmenin bir beceri olarak geliştiği ve bu becerilere sahip bireylerin grup içinde iş birliği ve ortak hedef bilinciyle hareket edebildikleri de vurgulanmaktadır (Durualp, 2014; Totan, 2011). Sosyal-duygusal öğrenme becerileri, bireyin kendini tanıma, duygularını yönetme, empati geliştirme ve etik kararlar alma yetkinliklerini kapsamakta; aynı zamanda yaşam kalitesini yükselterek bireyin daha sağlıklı ve dengeli bir yaşam sürdürmesine zemin hazırlamaktadır (Zins ve Elias, 2006).

Sosyal-duygusal öğrenme becerileri üzerine yapılan güncel çalışmalar, bu becerilerin öğrencilerin gelişimsel süreçlerini bütüncül biçimde desteklediğini göstermektedir (Özhan, Taşgın ve Kandırmaz, 2024). Gelişmiş sosyal-duygusal öğrenme becerilerine sahip bireylerin akademik başarılarının arttığı; öğrenme motivasyonlarının, okula bağlılıklarının ve mezuniyet oranlarının yükseldiği; okul terk oranlarının ise azaldığı belirlenmiştir (Durlak vd., 2011; Esen-Aygün, 2017; Kaşıkçı ve Özhan, 2021). Ayrıca, bu becerilerin öğrenmeyi kolaylaştırdığı, özellikle dezavantajlı öğrencilerin desteklenmesinde önemli bir araç işlevi gördüğü de vurgulanmaktadır (MEB, 2021). Öz farkındalık, öz yönetim, öz düzenleme, öz yansıtma ve uyum gibi alt beceriler, öğrencilerin öğrenme süreçlerini izleme, değerlendirme ve geliştirme kapasitelerini artırarak onların akademik ve sosyal yaşamlarında daha etkili bireyler olmalarını sağlamaktadır. Bu yönüyle sosyal-duygusal öğrenme becerileri, yalnızca akademik performansı desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda bireyin yaşam boyu öğrenme sürecinde karşılaştığı risklerle baş etme ve yeni durumlara uyum sağlama kapasitesini de güçlendirmektedir (Özhan vd., 2024).

Günümüz toplumları, teknolojik ilerlemelere uyum sağlayabilen, bilgi üretebilen ve bu bilgiyi yaşamın farklı alanlarında kullanabilen nitelikli bireyler yetiştirmeyi stratejik bir hedef olarak görmektedir. Bu doğrultuda devletler, hem teknolojik gelişmeleri takip eden hem de yenilikçi düşünme, problem çözme ve sosyal-duygusal yeterlikler açısından donanımlı bireylerden oluşan bir toplumsal yapı oluşturmak için çeşitli eğitim politikaları geliştirmektedir (Yıldırım, Memiş, Aksu ve Altunbaş, 2023). Türkiye’de de bu hedefle uyumlu biçimde, Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF iş birliğiyle “K-12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli” geliştirilmiştir. Bu model, öğrencilerin 21. yüzyıl becerileriyle donatılmasını ve üst düzey düşünme becerilerine sahip bireyler olarak yetiştirilmesini hedefleyen ulusal bir beceri ağı oluşturmayı amaçlamaktadır (UNICEF, 2023).

K-12 Beceriler Çerçevesi, dört ana bileşenden oluşmaktadır: kavramsal beceriler, sosyal-duygusal öğrenme becerileri, eğilimler, okuryazarlıklar ve alana özgü beceriler. Kavramsal beceriler, temel, bütünlük ve üst düzey düşünme becerileri olarak sınıflandırılmıştır. Sosyal-duygusal öğrenme becerileri ise üç alt başlıkta ele alınmaktadır: Benlik becerileri, sosyal yaşam becerileri ve ortak/birleşik beceriler. Eğilimler bileşeni ise bireyin benlik, sosyal ve entelektüel yönelimlerini kapsamaktadır (UNICEF, 2023). “K-12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modelinde” ise bu dört bileşene ek olarak okuryazarlıklar eklenmiş ve beş bileşenli bir yapı oluşturulmuştur (MEB, 2023). Bu beceriler çerçevesi daha sonra 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif modeli’ne kaynaklık teşkil ederek tüm öğretim programlarına entegre edilmiştir.

K-12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli kapsamında yer alan sosyal-duygusal öğrenme becerileri üç başlık altında kurgulanmıştır. Bunlardan ilki olan benlik becerileri, bireyin kişisel farkındalık ve kendini gerçekleştirme süreçlerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda öz farkındalık,

öz düzenleme ve öz yansıtma becerileri yer almaktadır. İkinci beceri grubu olaran sosyal yaşam becerileri ise, bireyin sosyal ortamlarda karşılaştığı güçlükleri etkili biçimde yönetmesine yardımcı olan yeterliklerdir. Bu kapsamda, iletişim, iş birliği ve sosyal farkındalık becerileri ön plana çıkmaktadır. Son beceri grubu olan ortak/birleşik beceriler ise benlik ve sosyal yaşam becerilerinin kesişiminde yer alarak bireyin hem içsel hem de toplumsal dengesini desteklemektedir. Bu beceriler, bireyin çevresiyle uyumlu ilişkiler kurmasını sağlayan uyum, değişen koşullara hızlı biçimde uyum sağlama ve alternatif çözümler üretebilme kapasitesini ifade eden esneklik ile bireyin davranışlarında etik, özenli ve yapıcı kararlar alabilmesini içeren sorumlu karar verme becerilerinden oluşmaktadır (UNICEF, 2023). Alanyazındaki tanımlamalar, çalışmalar ve yapılan kavramsallaştırmalardan hareketle sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin, öğrencilerin hem akademik başarılarını hem de psikososyal uyumlarını destekleyen bütüncül bir gelişim aracı olduğu söylenebilir.

Hayat Bilgisi Dersinin yapısı, gerek CASEL (2020) tanımlamasındaki sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle gerekse K-12 Beceriler Çerçevesindeki (MEB, 2023; UNICEF, 2023) becerilerle doğrudan örtüşen öğrenme fırsatları sunmaktadır. Dersin amaçları arasında yer alan kendini tanıma ve duygularını ifade etme öz farkındalık becerisiyle; davranışlarını kontrol etme ve sorumluluk alma öz yönetim becerisiyle; başkalarının duygularını anlama, empati kurma ve farklılıklara saygı gösterme sosyal farkındalıkla; iş birliği yapma, iletişim kurma ve paylaşma ilişki becerileriyle; verilen durumlarda doğru ve etik kararlar alma ise sorumlu karar verme becerisiyle yakından ilişkilidir. Bu yönüyle Hayat Bilgisi Dersi, öğrencilerin sosyal-duygusal becerilerini yalnızca teorik bilgi yoluyla değil, günlük yaşamla bütünleşik öğrenme deneyimleri aracılığıyla geliştirmelerine imkân tanımaktadır. Öte yandan, 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli de bireyin zihinsel, duygusal, ahlaki ve eylemsel yönlerini bütüncül biçimde ele alan bir eğitim anlayışını benimseyerek Hayat Bilgisi Dersinin bu işlevini güçlendirmiştir. Bu model bağlamında Hayat Bilgisi dersi, öğrencilerin kendilerini tanımlarına, çevreleriyle anlamlı ilişkiler kurmalarına ve toplumsal değerlere duyarlı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayan bir “yaşam laboratuvarı” olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla Hayat Bilgisi Dersi ile sosyal-duygusal öğrenme becerileri arasında güçlü bir bütünleşme söz konusudur. Bu ders, öğrencilerin hem bireysel gelişimlerine hem de sosyal uyum süreçlerine doğrudan katkı sağlayarak 21. yüzyılın gerektirdiği bütüncül, dengeli ve sorumlu insan profilinin inşasında temel bir rol üstlenecektir.

1.3. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Eğitim programlarının güncel toplumsal gereksinimlere yanıt verebilmesi, yalnızca bilgi aktarımını değil; öğrencilerin yaşamla bütünleşik beceriler geliştirmesini de gerektirmektedir. Bu bağlamda Hayat Bilgisi Dersinin, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyen temel bir öğrenme alanı olduğu söylenebilir. Dersin özel amaçları incelendiğinde bireyin kendisini tanıma, çevresiyle sağlıklı iletişim kurma, sorumluluk alma, empati geliştirme ve toplumun bir parçası olma gibi kazanımların, sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle doğrudan örtüştüğü görülmektedir. Ancak mevcut alanyazın, bu ilişkinin sistematik biçimde incelendiği sınırlı sayıda çalışmaya işaret etmektedir. Bu sınırlı alanyazın, Hayat Bilgisi Dersi özel amaçları ile sosyal-duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koyacak bütüncül bir incelemeye duyulan gereksinimi göstermektedir.

Bu nedenle yapılan bu çalışmanın hem program geliştirme hem de uygulama düzeyinde önemli bir boşluğu doldurmayı amaçladığı söylenebilir. Çalışma, Hayat Bilgisi Dersi özel amaçlarının 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nde yer alan sosyal-duygusal öğrenme becerileri (SDB) açısından incelemeyi, özel amaçlar ile sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin ne ölçüde örtüştüğünü ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu inceleme, Hayat Bilgisi Dersi öğretim programının sosyal-duygusal yönünü görünür kılmak yanı sıra, öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarında bu becerileri daha bilinçli biçimde desteklemelerine teorik bir dayanak sunacaktır. Araştırmanın amacı doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

- 2024 Hayat Bilgisi Dersi öğretim programında yer alan sosyal-duygusal öğrenme becerileri nelerdir?
- 2024 Hayat Bilgisi Dersi öğretim programın özel amaçları hangi sosyal-duygusal öğrenme becerileri ile ilişkilidir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, incelenmek istenen olgu ya da olgularla ilgili bilgi içeren yazılı, görsel veya işitsel materyallerin sistematik biçimde analiz edilmesini içeren bir veri toplama tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018; Bowen, 2009). Nitel araştırmalarda doküman incelemesi, araştırmacıya geçmişte üretilmiş metinler, politikalar, raporlar veya program dokümanları üzerinden bir olguyu çok boyutlu biçimde analiz etme imkânı sunar. Bu yönüyle, doğrudan gözlem veya görüşme yapılmadan da araştırma konusuna ilişkin derinlemesine bilgi edinilmesini sağlar (Corbin ve Strauss, 2015). Nitel araştırma yöntemleri, sosyal olguları doğal bağlamı içinde anlamayı ve yorumlamayı amaçladığından (Creswell, 2013), bu çalışma kapsamında Hayat Bilgisi Dersine ilişkin dokümanlar da kendi bağlamsal bütünlüğü içinde analiz edilmiştir.

2.2. Araştırmanın Veri Kaynakları

Eğitim araştırmalarında, ders kitapları, öğretim programları, yönergeler ve yönetmelikler gibi yazılı materyaller sıklıkla veri kaynağı olarak kullanılmaktadır (Balaban Salı, 2012; Merriam, 2009). Bu tür dokümanlar, eğitim politikalarının, öğretim süreçlerinin ve öğrenme hedeflerinin sistematik biçimde incelenmesine olanak tanır. Bu bağlamda söz konusu araştırmanın veri kaynaklarını Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ve 2024–2025 eğitim-öğretim yılında yürürlüğe giren Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (MEB, 2024a), incelemenin temel dokümanını oluşturmaktadır. Ayrıca veri kaynağı olarak “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortak Metni” (MEB, 2024b) ile sosyal-duygusal öğrenme becerilerine ilişkin ulusal ve uluslararası raporlar [(CASEL (2020) çerçevesi, OECD (2018) The Future of Education and Skills 2030 Raporu, World Economic Forum (2020) Schools of the Future Raporu)] incelenmiştir. Bu belgeler, sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin kuramsal çerçevesini ve programın dayandığı temel yeterlikleri karşılaştırmalı biçimde değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır.

2.3. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, betimsel analizle çözümlenmiştir. Betimsel analiz ise, verilerin önceden belirlenen temalar çerçevesinde düzenlenerek yorumlanmasını sağlayan bir tekniktir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada analiz süreci üç aşamada yürütülmüştür: (1) Verileri analize hazırlama, (2) Eşleştirme/kodlama süreci ve (3) Bulgulara ulaşma ve yorumlama.

Analize hazırlama aşamasında 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı dokümanları toplanmış ve elektronik ortamda incelenmiştir. Bununla birlikte Sosyal-duygusal öğrenme becerilerine ilişkin ulusal ve uluslararası literatür derlenmiştir. Kodlama aşamasında, Hayat Bilgisi Dersi öğretim programındaki özel amaçlar, sosyal-duygusal öğrenme becerileri çerçevesindeki “benlik, sosyal yaşam ve ortak/birleşik” becerilerle eşleştirilmiştir. Bu süreçte araştırmacılar tarafından geliştirilen “Özel Amaçlar-Beceri İlişkilendirme Formu” kullanılmıştır. Form, 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan özel amaçların, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nde (MEB, 2024a; MEB, 2024b) tanımlanan sosyal-duygusal öğrenme becerileri (benlik, sosyal yaşam ve ortak/birleşik) ile ilişkisini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Formun geliştirilme sürecinde öncelikle programda yer alan her bir özel amaç ayrı satırlara aktarılmış, sütunlarda ise üç temel (benlik, sosyal yaşam ve ortak/birleşik beceriler) ve dokuz alt boyutta (öz farkındalık, öz düzenleme, öz yansıtma, iş birliği, iletişim,

sosyal farkındalık, uyum, esneklik ve sorumlu karar verme) sosyal-duygusal öğrenme becerileri yer almıştır. Araştırmacılar, her özel amacı bu becerilerle içerik uygunluğu, kavramsal örtüşme ve becerinin süreç bileşenleri ölçütlerine göre incelemiştir. Elde edilen veriler forma işlenmiş ve analiz edilmiştir. Kodlamalar iki araştırmacı tarafından bağımsız biçimde yapılmış, ardından karşılaştırılarak yüksek düzeyde görüş birliği sağlanmıştır. Son olarak, kodlamalar tematik olarak gruplandırılmış ve her tema altında yer alan örnek ifadeler betimsel biçimde açıklanarak yorumlanmıştır. Örneğin, “Öğrencilerin yaşadığı çevreye duyarlılık göstermesi” özel amacı, “sosyal farkındalık” ve “sorumlu karar verme” becerileriyle eşleştirilmiştir.

2.4. Etik Hususlar

Araştırma sürecinde kullanılan tüm dokümanlar açık kaynaklardan veya kamuya açık akademik veri tabanlarından elde edilmiştir. Herhangi bir kişisel veri toplanmamış olup etik kurallara tam olarak riayet edilmiştir. Araştırma doküman incelemesi niteliğinde olduğu için etik kurul izni alınmamıştır. Bununla birlikte makalenin dil ve yazım açısından düzenlenmesi kısmında yapay zeka desteğinden (ChatGPT) faydalanılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda 2024 HBDÖP’ün sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen doküman analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, araştırma sorularına paralel olarak iki boyutta ele alınmıştır. İlk olarak, öğretim programında doğrudan ve dolaylı olarak yer alan sosyal-duygusal öğrenme becerileri belirlenmiş; ardından, programda tanımlanan özel amaçların hangi sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle ilişkili olduğu analiz edilmiştir.

3.1. Programda Yer Alan Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerilerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk alt problemine yönelik olarak, 2024 HBDÖP’te doğrudan yer alan sosyal-duygusal öğrenme becerileri, sınıf düzeyleri (1, 2 ve 3. sınıf) dikkate alınarak incelenmiştir. Bu inceleme kapsamında, her sınıf için programın yapısı bölümünde yer alan programlar arası bileşenler ve beceriler arası ilişkiler kısımlarında açık bir şekilde belirtilen beceriler incelenmiştir. Ayrıca araştırmacılar, programdaki öğrenme çıktıları ile sosyal-duygusal öğrenme becerilerine ilişkin süreç bileşenlerini karşılaştırmıştır. Bunun neticesinde programda açık bir şekilde yer aldığı belirtilen sosyal-duygusal öğrenme becerileri ile araştırmacılar tarafından dolaylı olarak yer verildiği belirlenen sosyal-duygusal öğrenme becerileri tek tabloda birleştirilerek sınıf bazlı değerlendirilmiştir. Böylece, programın farklı sınıf düzeylerinde hangi sosyal-duygusal becerilere öncelik verdiği ve bu becerilerin hangi öğrenme alanlarında yoğunlaştığı ortaya konulmuştur. Bu bağlamda birinci sınıf HBDÖP’te yer alan sosyal-duygusal öğrenme becerileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Birinci Sınıf HBDÖP’de Yer Alan Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri

Ben ve Okulum	Sağlığım ve Güvenliğim	Ailem ve Toplum	Yaşadığım Yer ve Ülkem	Doğa ve Çevre	Bilim Teknoloji ve Sanat
1.1. Öz farkındalık	1.1. Öz farkındalık*	1.3. Öz yansıtma*	1.1. Öz farkındalık	2.2. İş birliği	
2.1. İletişim	1.2. Öz düzenleme*	2.3. Sosyal farkındalık*	2.3. Sosyal farkındalık*		
2.2. İş birliği	1.3. Öz yansıtma*				
3.1. Uyum	2.1. İletişim				
3.2. Esneklik*	2.2. İş birliği				
	3.2. Esneklik*				

*Doğrudan belirtilmeyen ancak dolaylı olarak yer verildiği tespit edilen beceriler

Tablo 1 incelendiğinde 2024 HBDÖP’te birinci sınıf düzeyinde, öz farkındalık, iletişim ve iş birliği becerilerinin programda belirgin biçimde öne çıktığı görülmektedir. Programda öğrencilerin okula ilk adım attıkları bu dönemde, öncelikli olarak kendilerini tanımaları, duygularını fark etmeleri ve okul ortamına sosyal açıdan uyum sağlamaları amaçlanmıştır. Bu doğrultuda birinci sınıf programında sosyal-duygusal öğrenme becerilerinden benlik ve sosyal yaşam becerilerinin ön planda olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra bu becerilerin “Ben ve Okulum” ile “Sağlığım ve Güvenliğim” öğrenme alanlarında ağırlıklı olarak yer aldığı görülmektedir. Bu yönüyle, birinci sınıf HBDÖP’ün öğrencilerin hem bireysel hem de sosyal-duygusal gelişimlerine zemin hazırlayan bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir.

Tablo 2.

İkinci Sınıf HBDÖP’de Yer Alan Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri

Ben ve Okulum	Sağlığım ve Güvenliğim	Ailem ve Toplum	Yaşadığım Yer ve Ülkem	Doğa ve Çevre	Bilim Teknoloji ve Sanat
1.1. Öz farkındalık*	1.2. Öz	1.3. Öz yansıtma*	2.2. İş birliği	2.1. İletişim	
1.2. Öz düzenleme	düzenleme*	2.1. İletişim	2.3. Sosyal	2.2. İş birliği	
2.1. İletişim	2.1. İletişim	2.2. İş birliği	farkındalık*	3.1. Uyum*	
2.2. İş birliği		2.3. Sosyal		3.3. Sorumlu	
3.2. Esneklik*		farkındalık		karar verme	
3.3. Sorumlu karar verme*		3.1. Uyum*			

**Doğrudan belirtilmeyen ancak dolaylı olarak yer verildiği tespit edilen beceriler*

Tablo 2’ye göre 2024 HBDÖP’te ikinci sınıf düzeyinde iletişim, iş birliği, öz düzenleme, sosyal farkındalık ve sorumlu karar verme becerilerinin öne çıktığı görülmektedir. Bu sınıf düzeyinde, özellikle benlik becerileri ile sosyal yaşam becerilerinin ağırlık kazandığı söylenebilir. Programdaki “Ben ve Okulum”, “Ailem ve Toplum” ve “Doğa ve Çevre” öğrenme alanlarının, öğrencilerin kişisel farkındalıklarını artırmalarına ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarına olanak tanıdığı görülmektedir. Bununla birlikte, “Ailem ve Toplum” ile “Doğa ve Çevre” öğrenme alanlarında iş birliği, uyum ve sorumlu karar verme gibi becerilerin ön plana çıkması, programın öğrencilerin toplumsal değerlere ve çevresel sorumluluk bilincine yönelik farkındalıklarını güçlendirmeyi amaçladığını göstermektedir. Bu bulgular, ikinci sınıf HBDÖP’ün sosyal-duygusal gelişimi çok boyutlu biçimde destekleyen bütüncül bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3.

Üçüncü Sınıf HBDÖP’de Yer Alan Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri

Ben ve Okulum	Sağlığım ve Güvenliğim	Ailem ve Toplum	Yaşadığım Yer ve Ülkem	Doğa ve Çevre	Bilim Teknoloji ve Sanat
1.2. Öz düzenleme*	1.2. Öz	1.3. Öz yansıtma*	1.1. Öz farkındalık	2.2. İş birliği	2.1.
1.3. Öz yansıtma*	düzenleme	2.2. İş birliği	2.3. Sosyal	3.1. Uyum*	İletişim
2.1. İletişim	1.3. Öz yansıtma*	2.3. Sosyal	farkındalık		2.2. İş
2.2. İş birliği	2.1. İletişim	farkındalık*			birliği
3.1. Uyum*	3.1. Uyum*				
	3.2. Esneklik*				

**Doğrudan belirtilmeyen ancak dolaylı olarak yer verildiği tespit edilen beceriler*

Tablo 3 incelendiğinde 2024 HBDÖP’te üçüncü sınıf düzeyinde, iş birliği, iletişim, öz yansıtma, öz düzenleme, uyum ve sosyal farkındalık becerilerinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Bu sınıf düzeyinde öğrencilere hem bireysel farkındalıklarını derinleştirme hem de çevresel ve toplumsal bağlamda daha geniş bir perspektif kazandırmanın amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte

bu becerilerin “Ben ve Okulum”, “Sağlığım ve Güvenliğim” ile “Ailem ve Toplum” öğrenme alanlarında daha ön planda olduğu görülmektedir. Genel olarak üçüncü sınıf HBDÖP’ın bireysel farkındalık ile toplumsal sorumluluk arasında denge kuran gelişimsel bir özellik taşıdığı söylenebilir.

3.2. Programın Özel Amaçları ile Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri İlişkisine Ait Bulgular

Bu bölümde, 2024 HBDÖP’ün özel amaçları ile sosyal-duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular sunulmuştur. Analiz sürecinde, programda yer alan her bir özel amaç, K-12 Beceriler Çerçevesi kapsamında tanımlanan sosyal-duygusal öğrenme becerilerine ilişkin üç alt boyut (benlik sosyal yaşam, ortak/birleşik) açısından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, özel amaçların benlik becerileri, sosyal yaşam becerileri ve ortak/birleşik beceriler ile ne ölçüde örtüştüğü incelenmiştir. Elde edilen veriler neticesinde, her bir alt boyuta ilişkin bulgular tablolastırılmış ve HBDÖP’ün özel amaçlarının sosyal-duygusal öğrenme çerçevesiyle nasıl bütünleştiği ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda sosyal-duygusal öğrenme becerilerine ilişkin ilk alt boyut olan benlik becerileri ile özel amaçlar ilişkisine yönelik bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Benlik Becerileri-Özel Amaçlar İlişkisine Yönelik Bulgular

Öz farkındalık	Öz düzenleme	Öz yansıtma
1. Fiziksel ve duygusal özelliklerini fark ederek kendilerini tanımaları,	8. Çocuk olarak haklarını fark etmeleri ve sorumluluklarını yerine getirmeleri,	5. Trafik kurallarına uygun davranmaları,
2. Yeteneklerini ve gelişime açık alanlarını keşfetmeleri	14. Millî ve manevi değerleri yaşamlarına yansıtma,	12. Sürdürülebilir çevre bilincini yaşamlarına yansıtma,
4. Kişisel alanların önemini kavramaları,	15. Temel yaşam becerilerini geliştirmeleri,	14. Millî ve manevi değerleri yaşamlarına yansıtma,
8. Çocuk olarak haklarını fark etmeleri ve sorumluluklarını yerine getirmeleri,		15. Temel yaşam becerilerini geliştirmeleri,
15. Temel yaşam becerilerini geliştirmeleri,		

Tablo 4’e göre, 2024 HBDÖP’ün özel amaçlarında benlik becerilerinin yoğun bir biçimde temsil edildiği söylenebilir. Özellikle öz farkındalık becerisi, öğrencilerin kendilerini tanımaları, fiziksel-duygusal özelliklerini fark etmeleri, kişisel alanlarına saygı duymaları ve temel yaşam becerilerini geliştirmeleri gibi amaçlarla yakından ilişkilidir. Bununla birlikte, öz düzenleme becerisinin de millî-manevi değerlerin yaşama aktarılması, sorumluluk bilinci geliştirilmesi ve sağlıklı davranış örüntülerinin oluşturulması bağlamında ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca öz yansıtma becerisi, bireyin geçmiş deneyimlerinden öğrenme, davranışlarını sorgulama ve değerlerle tutarlı yaşam becerileri geliştirme süreçlerinde etkili biçimde yer aldığı ifade edilebilir. Özetle, HBDÖP’ün benlik boyutuna ilişkin özel amaçlarının, öğrencilerin öz farkındalık, öz denetim ve yansıtıcı düşünme becerilerini bütüncül biçimde geliştirmeyi amaçladığı söylenebilir.

HBDÖP’te yer alan ikinci sosyal-duygusal öğrenme becerileri alt boyutu ise sosyal yaşam becerileridir. Bu doğrultuda ikinci alt boyut olan sosyal yaşam becerileri ile özel amaçlar ilişkisine yönelik bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5.*Sosyal Yaşam Becerileri-Özel Amaçlar İlişkisine Yönelik Bulgular*

İletişim	İş birliği	Sosyal farkındalık
15. Temel yaşam becerilerini geliştirmeleri, 16. Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanmaları,	11. İnsan ve çevre arasındaki ilişkileri keşfetmeleri, 15. Temel yaşam becerilerini geliştirmeleri,	4. Kişisel alanların önemini kavramaları, 7. Aile bütünlüğünün ve ailenin toplumsal yaşam için önemini fark etmeleri, 8. Çocuk olarak haklarını fark etmeleri ve sorumluluklarını yerine getirmeleri 9. Yakın çevrelerinden başlayarak ülkelerini ve dünyayı tanımaları 11. İnsan ve çevre arasındaki ilişkileri keşfetmeleri, 13. Bilim, teknoloji ve sanatın insan hayatındaki yerini kavramaları 14. Millî ve manevi değerleri yaşamlarına yansıtmaları, 15. Temel yaşam becerilerini geliştirmeleri,

Tablo 5 incelendiğinde, 2024 HBDÖP'ün sosyal yaşam becerileri boyutunda güçlü bir bütünleşme sergilediği ifade edilebilir. Özellikle sosyal farkındalık becerisi, programın özel amaçlarında en sık yer bulan boyut olmuştur. Öğrencilerin aile, toplum ve çevreyle olan ilişkilerini anlamaları; hak, sorumluluk ve toplumsal değerler konusunda duyarlılık kazanmaları bu becerinin temel göstergeleri olarak öne çıkmaktadır. İletişim becerisi, öğrencilerin Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanmalarını hedefleyen on altıncı özel amaçla doğrudan ilişkilidir. İş birliği becerisi ise özellikle çevreyle etkileşim, doğayı koruma ve ortak sorumluluk bilinci kazanma gibi hedeflerle ilişkilidir. Genel olarak değerlendirildiğinde, 2024 HBDÖP'ün öğrencilere sosyal yaşam becerilerini kazandırarak onların etkili iletişim kuran, iş birliğine açık, sosyal farkındalıkları yüksek ve değer odaklı bireyler olarak yetişmelerini destekleyen bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. HBDÖP'te yer alan üçüncü sosyal-duygusal öğrenme becerileri alt boyutu da ortak/birleşik becerileridir. Bu beceriler ile özel amaçlar ilişkisine yönelik bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.*Ortak/Birleşik Beceriler-Özel Amaçlar İlişkisine Yönelik Bulgular*

Uyum	Esneklik	Sorumlu karar verme
3. Okula uyum sağlamaları, 4. Kişisel alanların önemini kavramaları, 5. Trafik kurallarına uygun davranmaları, 6. Sağlıklı ve güvenli yaşam becerilerini kazanmaları 8. Çocuk olarak haklarını fark etmeleri ve sorumluluklarını yerine getirmeleri 9. Yakın çevrelerinden başlayarak ülkelerini ve dünyayı tanımaları 10. Afet bilinci kazanmaları ve afetlerde yaşam becerilerini uygulamaları, 12. Sürdürülebilir çevre bilincini yaşamlarına yansıtmaları 15. Temel yaşam becerilerini geliştirmeleri,	6. Sağlıklı ve güvenli yaşam becerilerini kazanmaları, 10. Afet bilinci kazanmaları ve afetlerde yaşam becerilerini uygulamaları, 11. İnsan ve çevre arasındaki ilişkileri keşfetmeleri, 12. Sürdürülebilir çevre bilincini yaşamlarına yansıtmaları 15. Temel yaşam becerilerini geliştirmeleri,	6. Sağlıklı ve güvenli yaşam becerilerini kazanmaları, 8. Çocuk olarak haklarını fark etmeleri ve sorumluluklarını yerine getirmeleri 10. Afet bilinci kazanmaları ve afetlerde yaşam becerilerini uygulamaları, 15. Temel yaşam becerilerini geliştirmeleri,

Tablo 6'ya göre 2024 HBDÖP'ün özel amaçlarında ortak/birleşik beceriler boyutunun geniş bir yer tuttuğu söylenebilir. Özellikle uyum becerisi, programın birçok özel amacında doğrudan veya dolaylı biçimde yer almaktadır. Bu durum öğrencilerin okul yaşamına, çevreye ve toplumsal değerlere uyum sağlamalarını desteklemektedir. Esneklik becerisi ise özellikle sağlık, çevre ve afet

bilinci temalarına dayalı özel amaçlarda öne çıkmıştır. Bu, öğrencilerin değişen durumlara karşı uyum sağlayabilme, farklı çözüm yolları üretebilme ve problem çözmede yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik bir vurguya işaret etmektedir. Sorumlu karar verme becerisi ise “sağlıklı yaşam”, “hak ve sorumluluk” ile “afet bilinci” temalarına bağlı olarak hem bireysel hem toplumsal düzeyde davranışsal farkındalık kazandırmayı hedefleyen özel amaçlarda ortaya çıkmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, 2024 HBDÖP’ün ortak/birleşik beceriler boyutunda; öğrencilerin uyum, esneklik ve sorumlu davranış geliştirmelerine olanak tanıyan, yaşam temelli ve değer odaklı bir öğrenme anlayışını yansıttığı söylenebilir.

2024 HBDÖP özel amaçları incelendiğinde, yaşam becerilerinin programın tüm alt boyutlarına nüfuz ettiği söylenebilir. Bu durum, programın yalnızca bilgi aktarımını hedeflemediğini; aynı zamanda öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal yönlerini birlikte geliştirmeyi amaçlayan bütüncül bir öğrenme yaklaşımını benimsediğini göstermektedir.

4. Tartışma Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, 2024 HBDÖP’ün özel amaçlarının sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle ilişkisi doküman analizi yoluyla incelenmiştir. Bulgular, programın hem öğrenme alanları hem de özel amaçlar düzeyinde sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin temel boyutlarını bütüncül biçimde içerdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca HBDÖP’ün öğrencilerin benlik, sosyal yaşam ve ortak/birleşik becerilerini geliştirmeyi hedefleyen kapsamlı bir yapıya sahip olduğu da görülmektedir.

Programın özel amaçlarında öz farkındalık, öz düzenleme ve öz yansıtma becerilerinin ön planda olduğu görülmüştür. Öğrencilerin kendilerini tanımaları, duygularını fark etmeleri, sorumluluk bilinci kazanmaları ve değerlerini davranışlarına yansıtma hedeflenmiştir. Bu durum, bireyin kişisel gelişimini destekleyen bir yönelimi göstermektedir. Bulgular, Durlak ve arkadaşlarının (2011) sosyal-duygusal öğrenmenin öğrencilerin öz denetim ve akademik başarı düzeylerini artırdığına yönelik bulgularıyla örtüşmektedir. Ayrıca, benlik becerilerine yapılan bu vurgunun, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin (MEB, 2024) “kendini tanıyan ve içsel denge kurabilen birey” anlayışını somut biçimde desteklediği söylenebilir.

Program, öğrencilerin iletişim, iş birliği ve sosyal farkındalık gibi sosyal yaşam becerilerini geliştirmeye büyük önem vermektedir. Özellikle “Ailem ve Toplum”, “Doğa ve Çevre” ve “Ben ve Okulum” öğrenme alanlarında, öğrencilerin empati kurmaları, farklılıklara saygı duymaları ve toplumsal değerlere duyarlılık geliştirmeleri hedeflenmiştir. Bu sonuç, CASEL (2020) tarafından vurgulanan sosyal farkındalık ve ilişki kurma yeterlikleriyle doğrudan örtüşmektedir. Uluslararası literatürde de sosyal farkındalığın öğrencilerin iş birliği, yardımlaşma ve empati davranışlarını artırdığı (Zins ve Elias, 2006; Weissberg, Durlak, Domitrovich ve Gollotta, 2015) belirtilmektedir. Dolayısıyla HBDÖP’ün sosyal yaşam becerileri boyutu, öğrencilerin toplumsal bağlamda daha duyarlı ve katılımcı bireyler olarak yetişmesini desteklemektedir.

Programın ortak/birleşik beceriler boyutunda uyum, esneklik ve sorumlu karar verme yeterlikleri ön plana çıkmıştır. Öğrencilerin değişen koşullara uyum sağlama, çevresel farkındalık geliştirme ve sorumlu karar verme becerilerinin vurgulanması, programın değer temelli öğrenme anlayışıyla bütünleştiğini göstermektedir (CASEL, 2020; MEB, 2024). Özellikle afet bilinci, çevre bilinci ve temel yaşam becerilerine ilişkin amaçlarda bu becerilerin sıkça yer aldığı belirlenmiştir. Bu durum Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin öğrencileri yalnızca bilişsel açıdan değil, sosyal ve duygusal yönleriyle de desteklemeyi hedeflediğini ortaya koymaktadır (Durlak vd., 2011; Payton vd., 2000).

2024 HBDÖP’ün genel olarak sosyal-duygusal öğrenme becerileri çerçevesine dayalı olarak yapılandırıldığı, duyuşsal ve sosyal gelişimi bilişsel öğrenmeyle bütünleştiren bir yaklaşım sergilediği söylenebilir. Ayrıca program, öğrencilerin yalnızca akademik bilgi edinmelerini değil, aynı zamanda duygularını yönetebilen, empati kurabilen, etik kararlar alabilen ve topluma aktif biçimde katılan bireyler olmalarını hedeflemektedir. Bu yönüyle Hayat Bilgisi Dersinin, okul

çağındaki çocukların yaşamla bütünleşik öğrenme deneyimleri kazanmalarını sağlayan bir “yaşam laboratuvarı” işlevi gördüğü ifade edilebilir.

Araştırma bulgularına göre, 2024 HBDÖP'teki özel amaçlar ve sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin uluslararası ölçekte geliştirilen SEL (Social-Emotional Learning) modelleriyle yüksek düzeyde örtüşmektedir. Dolayısıyla, Hayat Bilgisi Dersi aracılığıyla erken yaşlarda kazandırılan sosyal-duygusal becerilerin, öğrencilerin yaşam boyu öğrenme, öz yönetim ve etik davranış gelişimine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçları neticesinde şu önerilerde bulunulmuştur:

- 2024 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle olan güçlü ilişkisi dikkate alınarak, gelecekte yapılacak program revizyonlarında SDB bileşenleri açık biçimde yapılandırılmış kazanımlar/öğrenme çıktıları hâline getirilebilir.
- Gelecekte yapılacak araştırmalarda, Hayat Bilgisi Dersinin sosyal-duygusal öğrenme becerilerine etkisi öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri üzerinden çok boyutlu biçimde incelenebilir.
- Programın uygulanmasına yönelik eylem araştırmaları veya karma yöntem çalışmalarıyla, öğretmenlerin bu becerileri nasıl aktardıkları ve öğrencilerin bu becerileri nasıl içselleştirdikleri analiz edilebilir.

Etik Bildirim: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Ethical Statement: It is hereby declared that all scientific and ethical principles were observed during the preparation of this study, and that all sources consulted have been properly cited in the reference list.

Etik onam: Bu çalışmada etik kurul onayı gerekli değildir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was not required for this study.

Yazar Katkıları: *Konsept:* E.K., *Literatür Tarama:* E.K. ve K.Ş., *Tasarım:* E.K., *Veri toplama:* E.K. ve K.Ş., *Analiz ve yorum:* E.K. ve K.Ş., *Makale yazımı:* E.K. ve K.Ş., *Eleştirel incelenmesi:* E.K. ve K.Ş. **Author Contributions:** *Concept:* E.K., *Literature Review:* E.K. ve K.Ş., *Design:* E.K., *Data Collection:* E.K. ve K.Ş., *Analysis and Interpretation:* E.K. ve K.Ş., *Manuscript Writing:* E.K. ve K.Ş., *Critical Review:* E.K. ve K.Ş.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Conflict of Interest: The author(s) declare no conflict of interest.

Finansal Destek: Finansal kaynaklar, katkı sağlayan kurum, kuruluş yoktur.

Financial Support: There are no financial resources, funding institutions, or organizations that supported this study.

Kaynaklar

Astington, J. W., & Jenkins, J. M. (1995). Theory of mind development and social understanding. *Cognition & Emotion*, 9(2-3), 151-165. <https://doi.org/10.1080/02699939508409006>.

Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi Sinop ili örneği. *Kastamonu Education Journal*, 19(1), 113-126.

Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya

Balaban Salı, J. (2012). Verilerin toplanması. A. Şimşek (Yay. haz.) *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde* (s.134-162). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bektaş, M. (2007). Hayat bilgisi dersinde ailelerin çoklu zekâ kuramı hakkında bilgilendirilme biçimlerinin öğrencilerin proje başarıları ve tutumlarına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 9-28.

- Bektaş, M. (2009). *Hayat ve hayat bilgisi dersi*. S. Öğülmüş (Ed.), *İlköğretim hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen el kitabı içinde* (ss. 13-29). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat bilgisi öğretimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Bowen, G. A. (2009). *Document analysis as a qualitative research method*. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/ORJ0902027>
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning [CASEL]. (2020). *CASEL's SEL framework: What are the core competence areas and where are they promoted?* <https://casel.org/casel-sel-framework-11-sible%20decision%20making>.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2015). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (4th ed.). SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Çelik, Ö. (2022). Hayat bilgisi dersinin amacı, kapsamı ve içeriği. V. Aktepe ve M. Gündüz (Ed.), *Kuramdan uygulamaya Hayat Bilgisi öğretimi içinde* (2-25). Ankara: Pegem Akademi.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., and Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82 (1), 405-432. <https://doi.org/10.1111/j.14678624.2010.01564.x>
- Durualp, E. (2014). Ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin cinsiyet ve sınıfa göre incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 26, 13-25. <http://dx.doi.org/10.9761/IASSS2326>
- Erol, M., Okur, C., & Can, G. (2025). Sınıf öğretmenlerine göre hayat bilgisi dersinde ilkökul öğrencilerine kazandırılması gereken yaşam becerileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 15(2), 1198-1214. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1613649>
- Esen-Aygün, H. (2017). *Sosyal-duygusal öğrenme programlarının sosyal duygusal öğrenme becerilerinin gelişimine, akademik başarı ve sınıf iklimi algısına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Güleryüz, H. (2008). *Hayat bilgisi öğretimi ve programı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gültekin, M. (2015). Çocuğun yaşamından dünyaya açılan pencere: Hayat Bilgisi Öğretim Programı. M. Gültekin (Ed.). *Hayat Bilgisi Öğretimi içinde* (ss. 15-42). Nobel Yayın.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi*. Pegem Akademi.
- Kaşıkcı, F., & Özhan, M. B. (2021). Prediction of academic achievement and happiness in middle school students: The role of social-emotional learning skills. *İ.e.:Inquiry in education*, 13(2), <https://digitalcommons.nl.edu/ie/vol13/iss2/15>
- Koç, E. S. (2020). Yaşam becerilerinin hayat bilgisi dersi öğretim programlarında yer alma durumu. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 605-624. <https://dergipark.org.tr/en/pub/baebd/issue/58594/732087>
- Köseoğlu, E. (2023). *Hayat Bilgisi dersinde öğrencilerin temel yaşam becerilerinin geliştirilmesine yönelik dijital öyküleme uygulamaları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Meydan, A. ve Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Bilimler Dergisi*, 1(1), 20-37. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijoess/issue/8541/105986>
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2021). *Sosyal ve duygusal beceriler araştırması Türkiye ön raporu*. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/07170836_No19OECD_Sosyal_ve_Duygusal_Beceriler_Arastirmasi.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2023). *K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2024a). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1–3. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1971>

- Milli Eğitim Bakanlığı, (2024b). *Türkiye yüzyılı maarif modeli ortak metni*. Ankara: MEB Yayınları. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1945>
- OECD. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/education/2030-project/>
- Özer M., & Suna H. E. (2022). Milli teknoloji hamlesinde fikri mülkiyet ve sınai hakların önemi: Türkiye’de son yıllarda eğitim alanında yapılan iyileştirmeler. *Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları*, 42, 65-68. <https://doi.org/10.53478/TUBA.978-625-8352-16-0.ch04>
- Özhan, M. B., Taşgın, A., & Kandırmaz, M. (2024). K12 beceriler çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli bağlamında sosyal duygusal öğrenme becerileri. *Millî Eğitim*, 52 (Özel Sayı), 1027-1054. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1308964>
- Payton, W.J., Wardlaw, D.M., Graczyk, P.A., Bloodworth, M.R., Tompsett, C. J., & Weissberg, R.P.(2000). Social and emotional learning: A framework for promoting mental health and rducing risk behaviors in children and youth. *Journal of School Healt*, 70(5), 179-185.
- Sağlam, H. İ. (2015). Toplum, birey ve doğaya bütüncül bakış: Hayat bilgisi. M. Gültekin (Ed.). *Hayat bilgisi öğretimi içinde* (s.1-14). Nobel Yayın.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi. *J. Int. Soc. Res*, 2(8). <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/cumhuriyetn-kuruluundan-gnmze-trkyede-hayat-blg-s-ders-programlarinin-gelm-evolution-of-the-social-studies-curriculum-from.pdf>
- Tay, B. & Yıldırım, K. (2013). Bilgisayar destekli öğretimin hayat bilgisi öğretimi dersinde başarıya etkisi ve yöneme ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 84-110. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21644/232677>
- Totan, T. (2011). *Problem çözme becerileri eğitim programının ilköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerileri üzerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tuncer, Ö. (2009). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- UNICEF (2023). *K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., & Gullotta, T. P. (Eds.). (2015). Social and emotional learning: Past, present, and future. In J. A. Durlak, C. E. Domitrovich, R. P. Weissberg, & T. P. Gullotta (Eds.), *Handbook of social and emotional learning: Research and practice* (pp. 3–19). The Guilford Press.
- World Economic Forum. (2020). *Schools of the future: Defining new models of education for the fourth industrial revolution*. Geneva: World Economic Forum. <https://www.weforum.org/publications/schools-of-the-future-defining-new-models-of-education-for-the-fourth-industrial-revolution/>
- Yıldırım, A., Memiş, R., Aksu, Ö., & Altunbaş, Z. (2023). Sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin ölçülmesi. *Millî Eğitim*, 52 (Özel Sayı), 1119-1136. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1309141>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Zins, J. E., & Elias, M. J. (2006). Social and emotional learning. In G. G. Bear, and K. M. Minke (Eds.). In *Children’s Needs III* (p. 1-13). National Association of School Psychologist.